

Stonkový apikální meristém

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

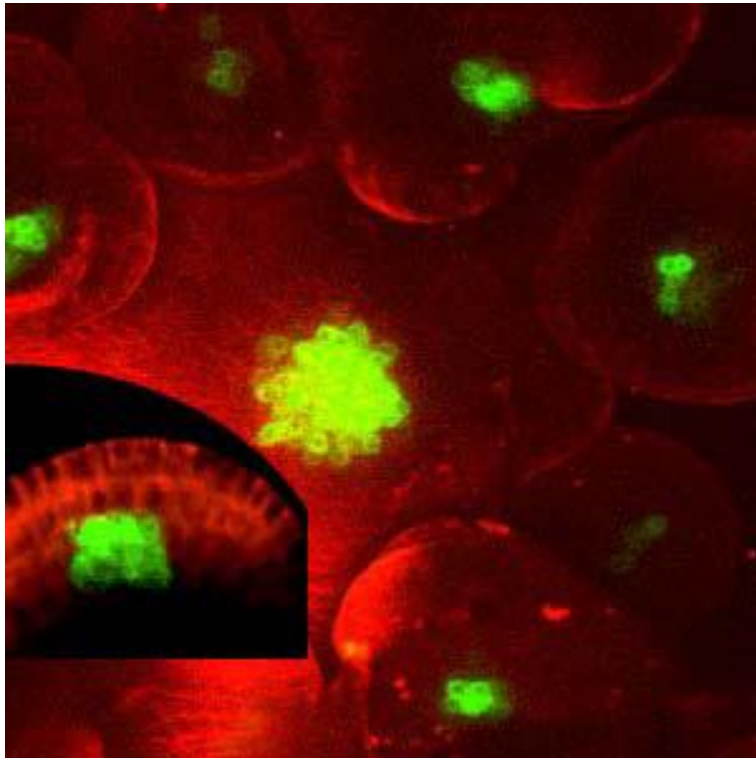
Tato prezentace je spolufinancována
Evropským sociálním fondem
a státním rozpočtem České republiky

3 základní typy SAM

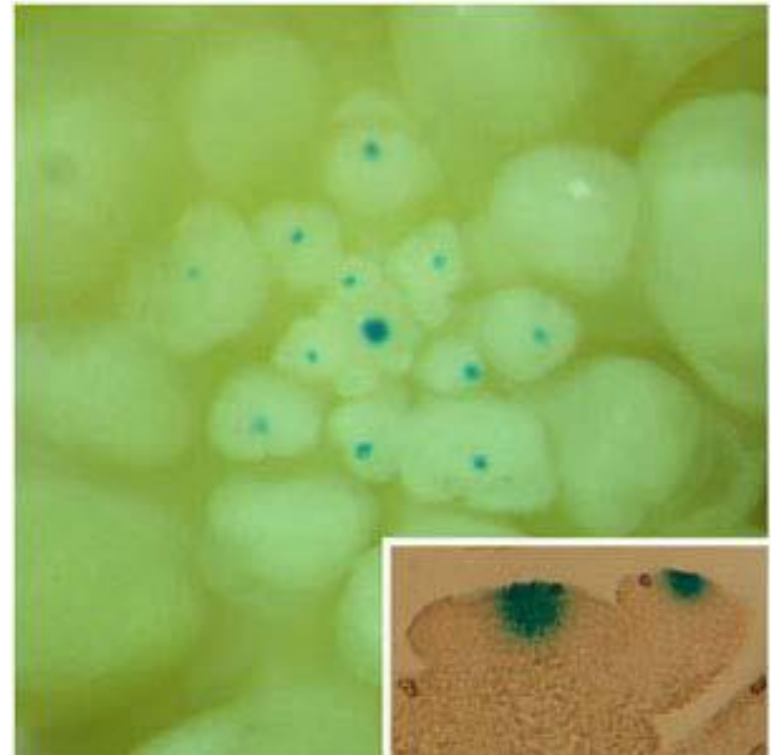
- jedna apikální buňka = nejprimitivnější - řasy, přeslička (*Equisetum*)
- cyto-histologická zonace - borovice (*Pinus*), jinan (*Ginkgo*)
  - povrchové apikální iniciály
  - centrální mateřské buňky
  - přechodná zóna
  - žebrový meristém
- tunika-korpus - u všech krytosemenných a nejpokročilejších nahosemenných rostlin - četné apikální iniciály ve vrstvách - jedna nebo více vrstev povrchových iniciál = tunika (antiklinální dělení buněk), korpus = spodní vrstvy meristému (antiklinální i periklinální dělení buněk)

Vegetativní meristém

vizualizace exprese WUS a CLV3

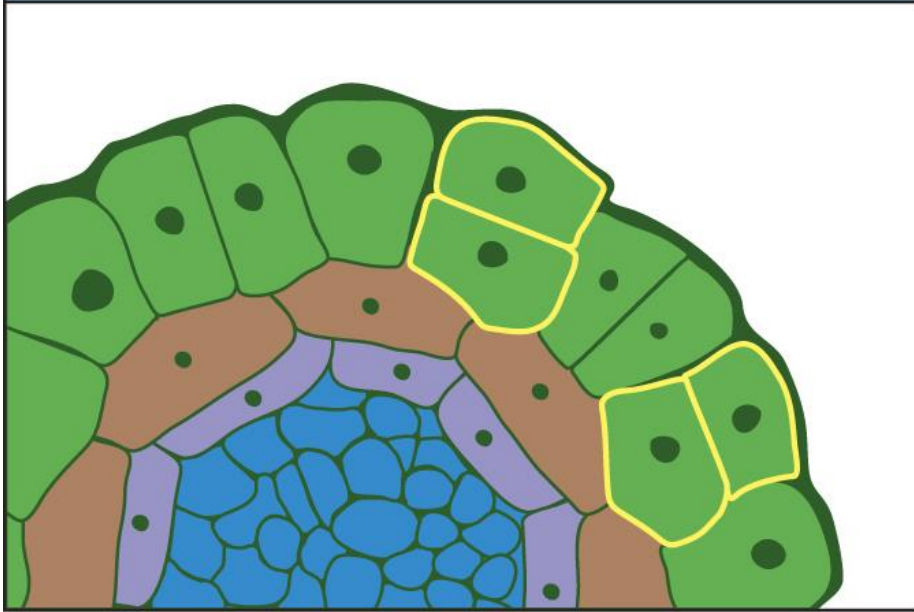

WUS::ALCR alcA::GFP

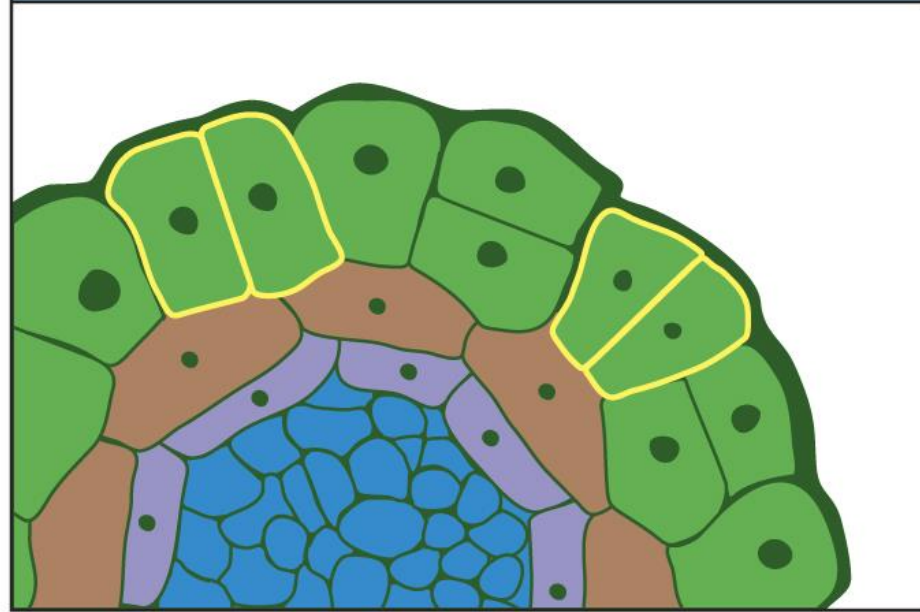

CLV3::ALCR alcA::GUS

Periclinal divisions

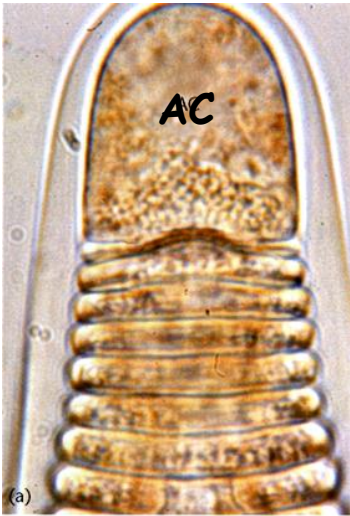

Anticlinal divisions

http://www.mun.ca/biology/desmid/brian/BIOL3530/DEVO_07/ch07f05.jpg

Jednobuněčné apikální meristémy

meristém
červené řasy
tvořený **jedinou**
apikální buňkou
(AC).

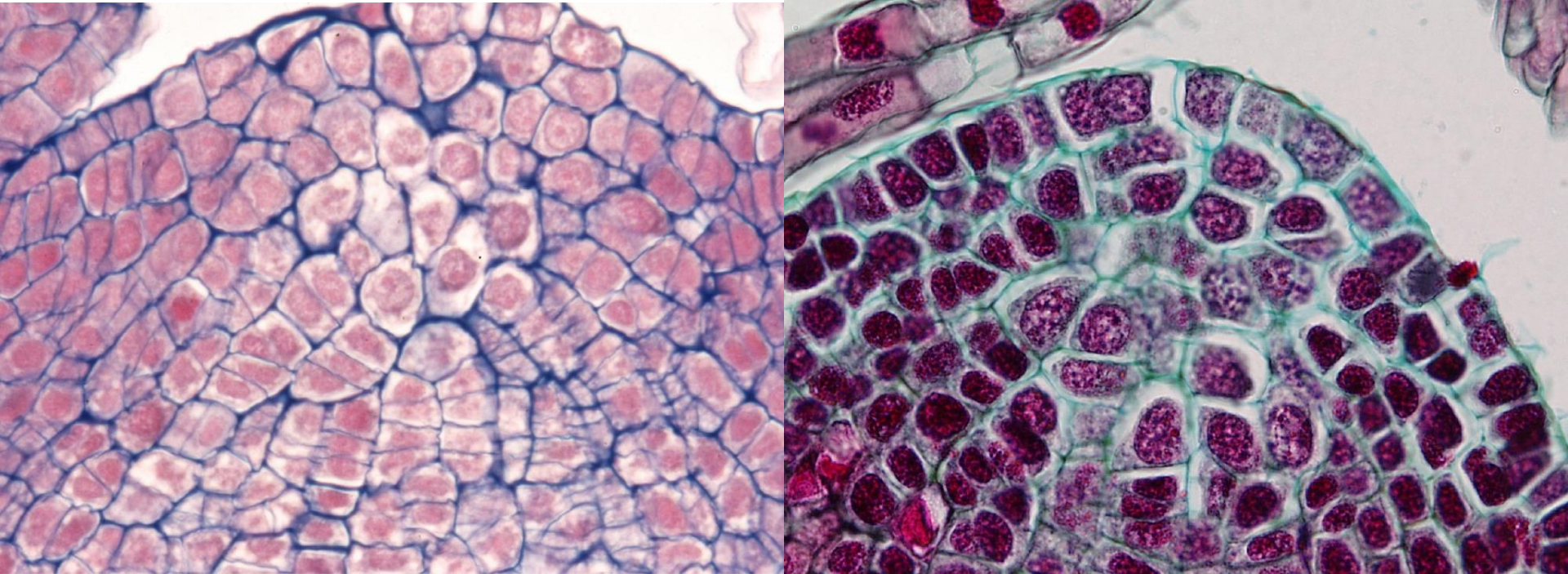
www.els.net

jedna iniciála

prýtový apikální meristém
přesličky (*Equisetum*)

Prýtový apikální meristém nahosemenné rostliny

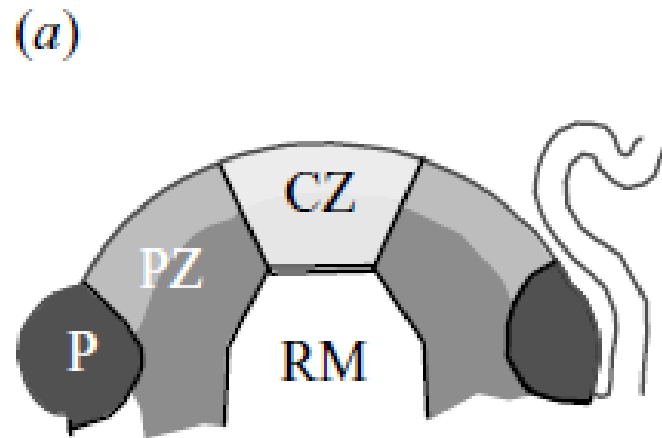

Ginkgo - jinan

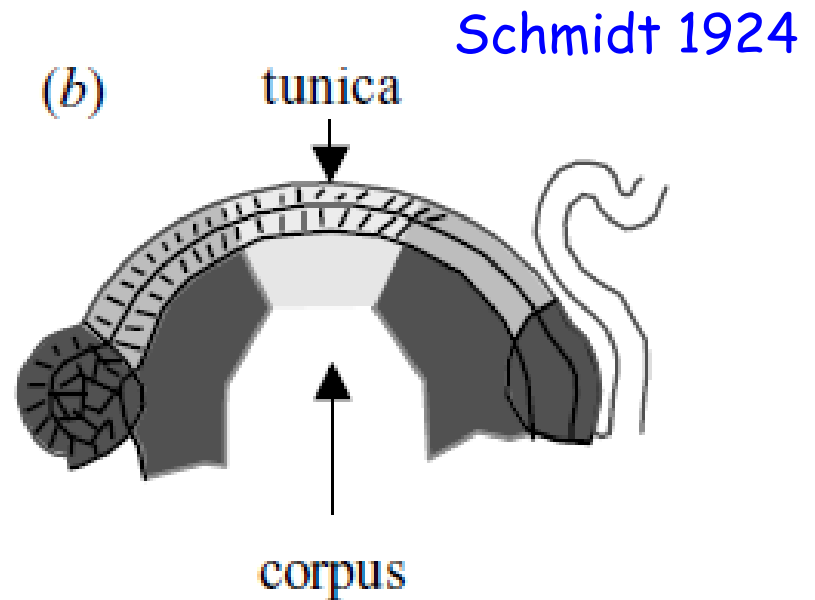
Pinus - borovice

cyto-histologická zonace apikálního meristému

Zonace meristémů růstového vrcholu stonku

dělení meristému
do zón

dělení meristému
do vrstev

Traas et Vernoux 2002

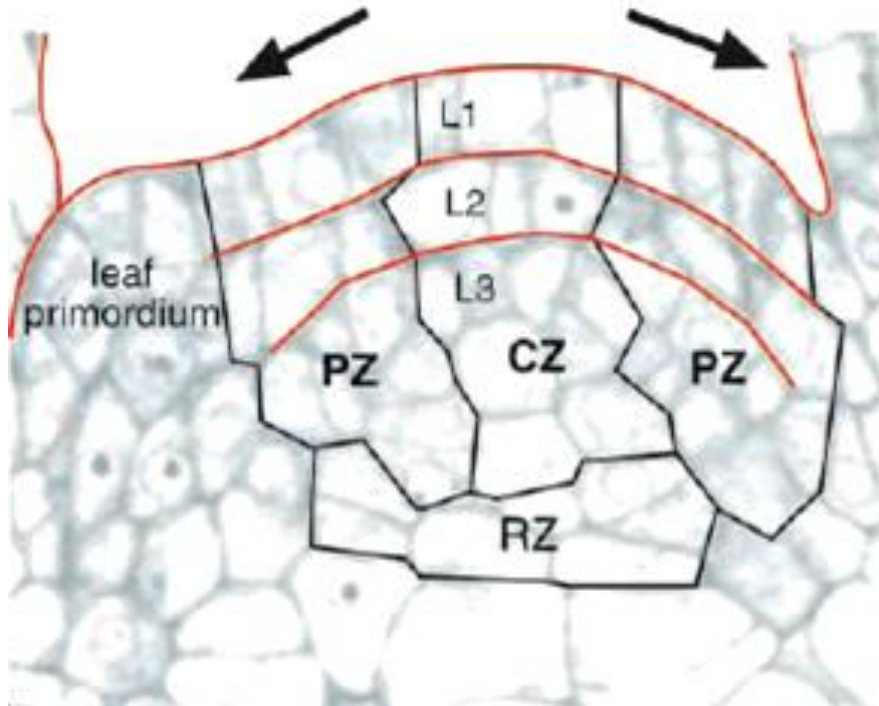
Phil. Trans. R. Soc. Lond. B (2002) 357, 737–747
DOI 10.1098/rstb.2002.1091

tunika: vnější vrstva(y), buňky se dělí antiklinálně

korpus: vnitřní vrstvy se dělí antiklinálně nebo periklinálně

Podélný řez vegetativním SAM *Arabidopsis*

členění z funkčního hlediska: vrstvy: L_1, L_2, L_3

zóny:

centrální zóna (CZ),
periferální zóna (PZ)

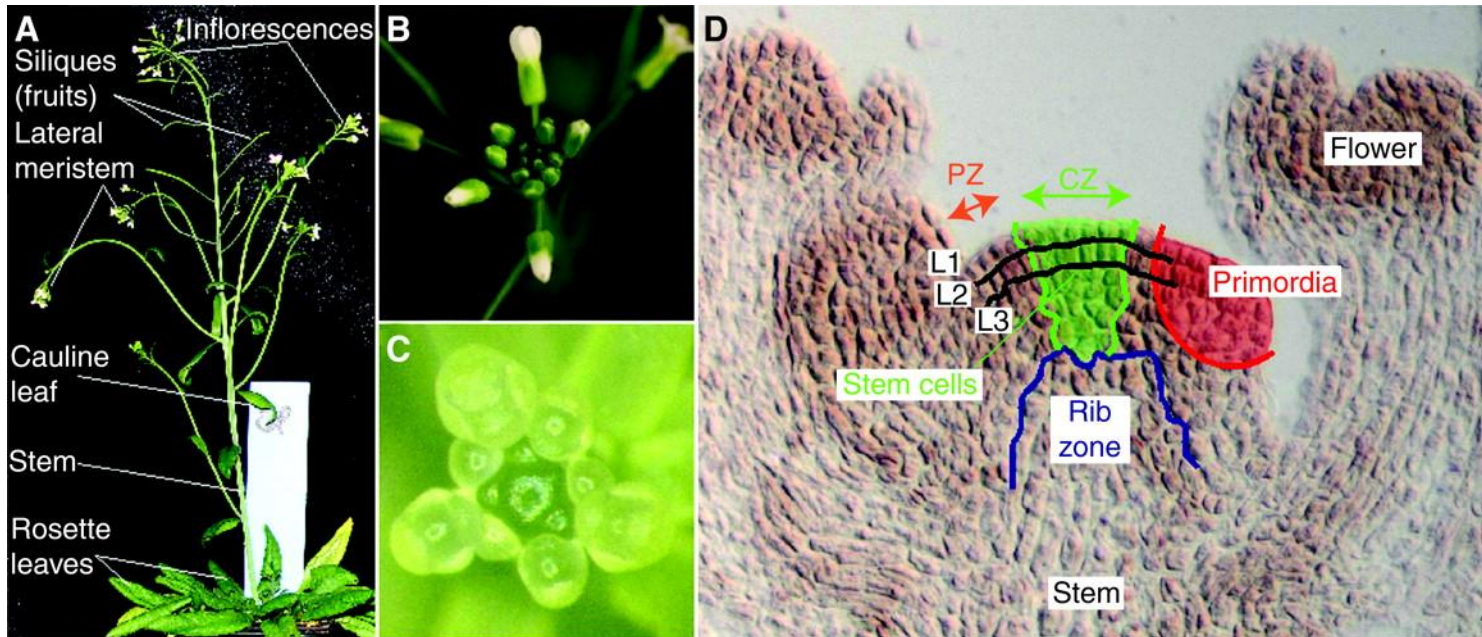
žebrový meristém (rib zone RZ)

CZ je identifikována svým relativně slabým barvením cytoplasmy a nízkým stupněm dělení buněk - obdoba QC

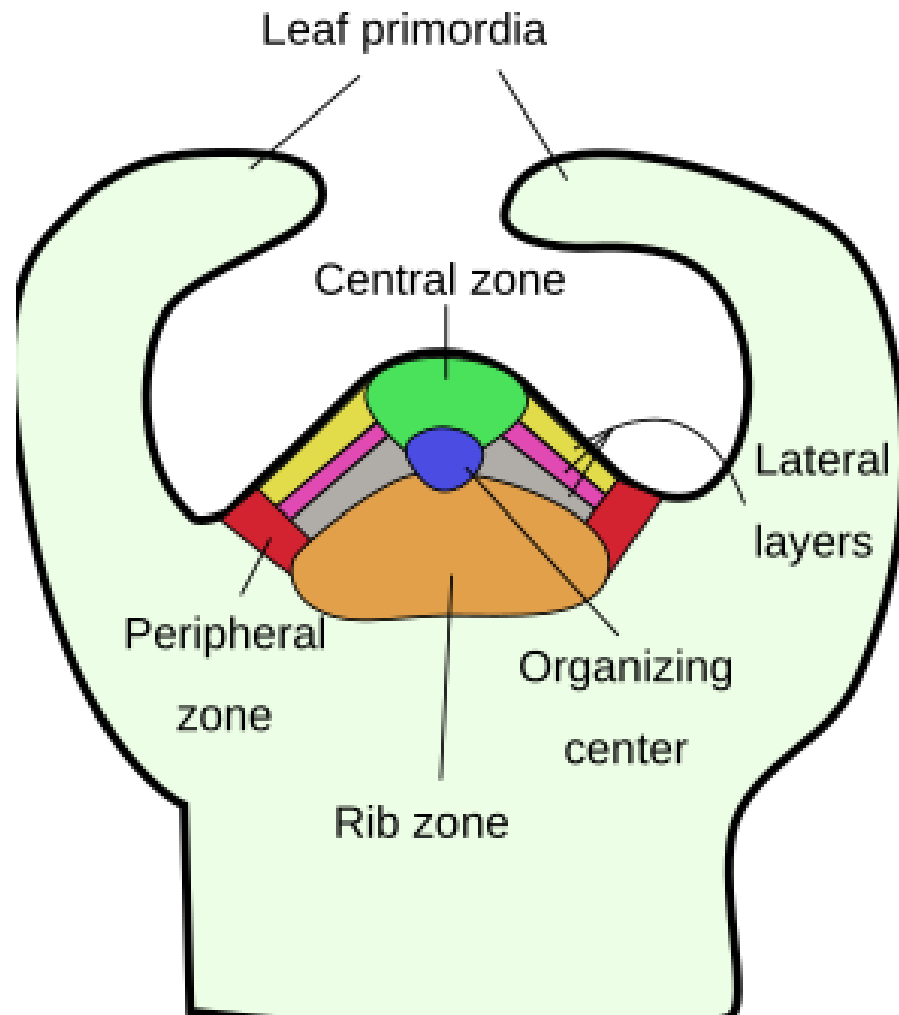
Laux a Schoof (1997)

The shoot apical meristem of *Arabidopsis thaliana*.

Teva Vernoux et al. Cold Spring Harb Perspect Biol
2010;2:a001487

Begonia rex SAM

listová primordia

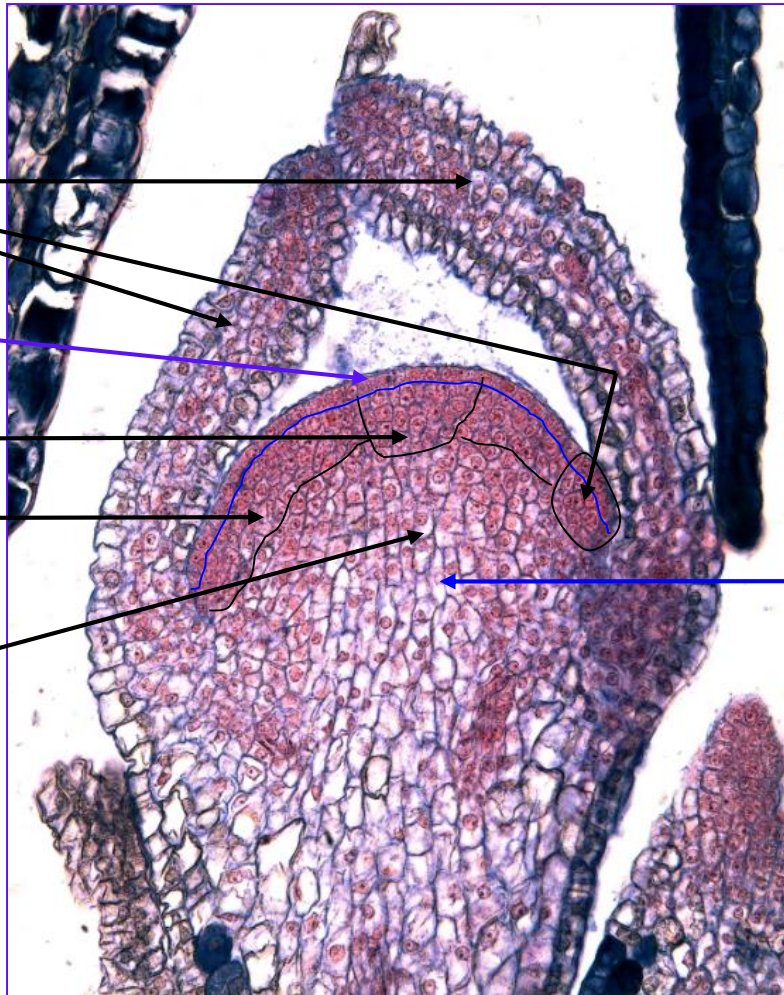
tunika

kmenové buňky

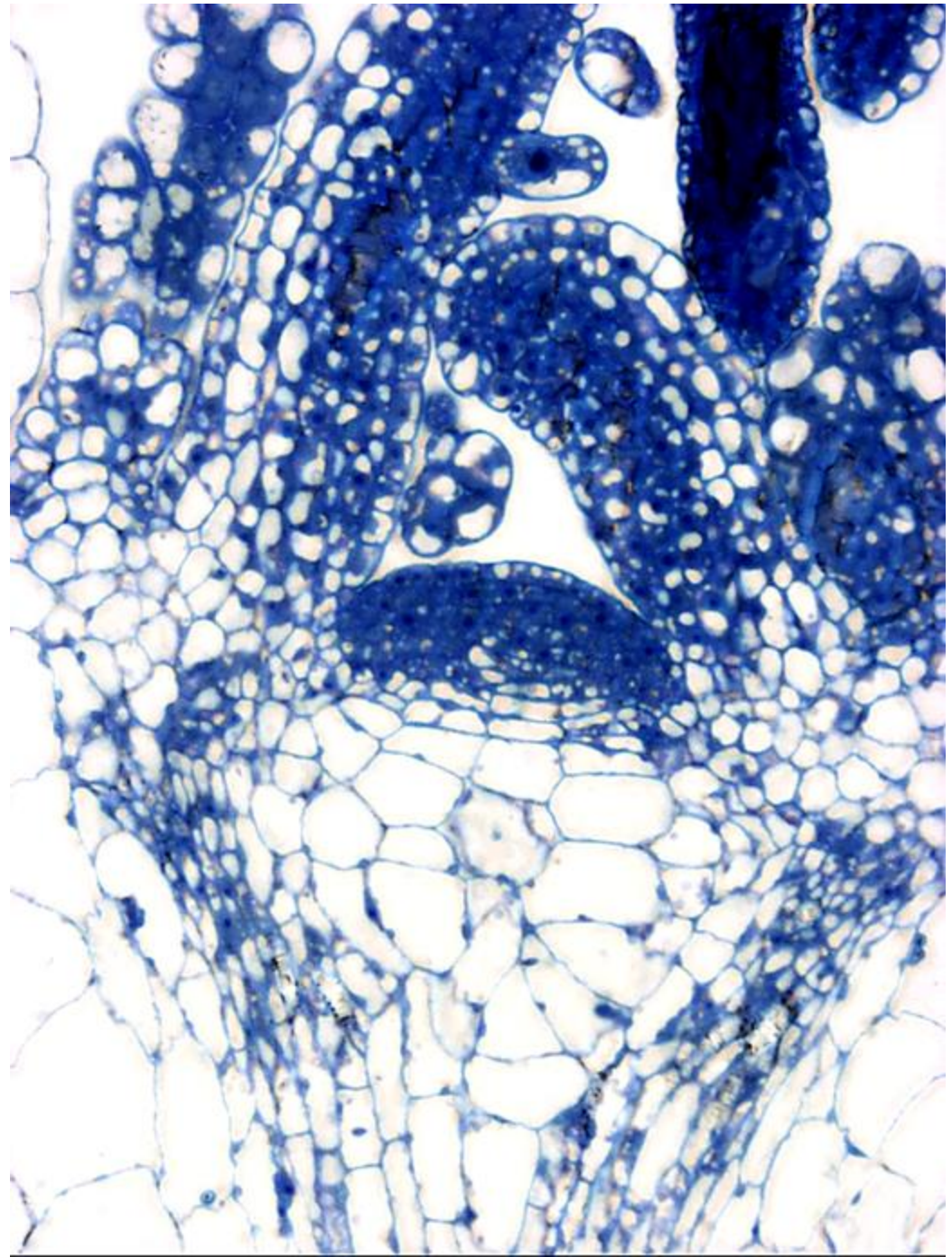
periferní meristém

žebrový meristém

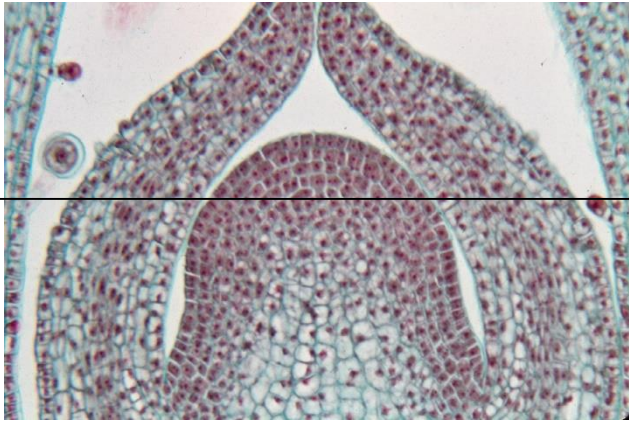
korpus

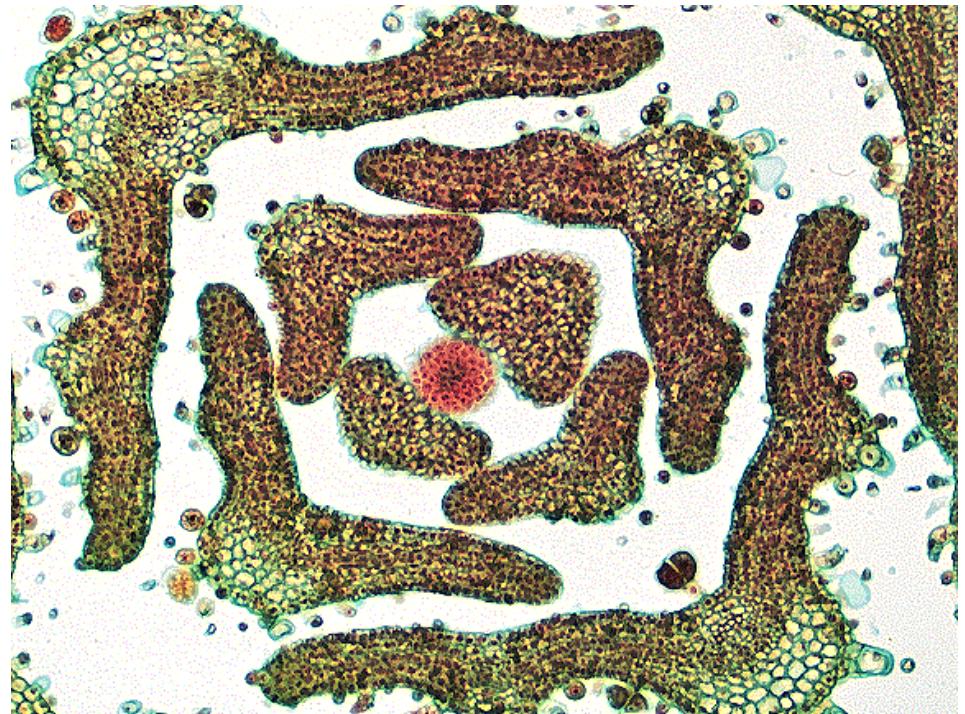
Arabidopsis
SAM a listová
primordia

Meristém růstového vrcholu stonku šalvěje (*Salvia*)

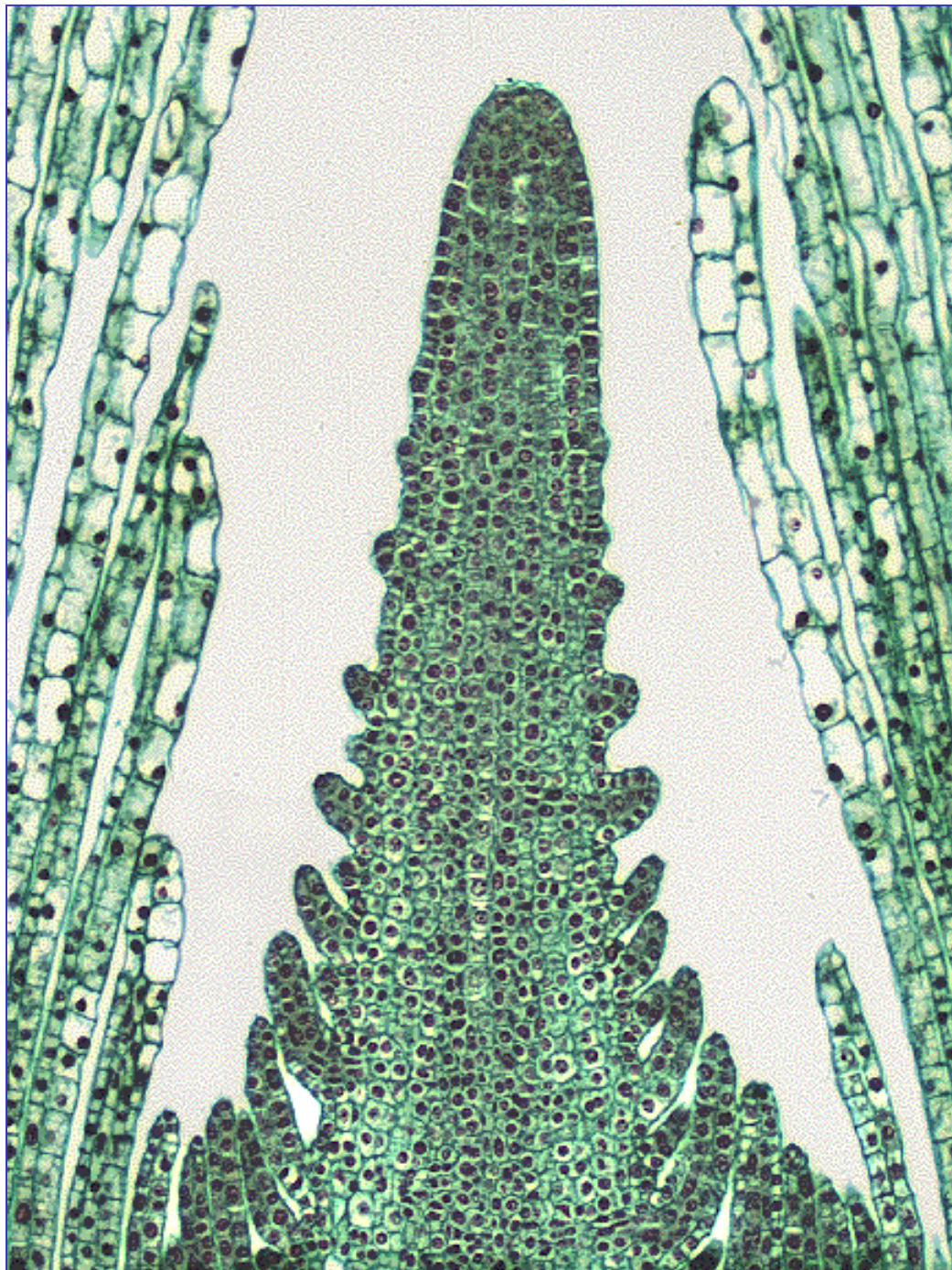

podélný řez

příčný řez

Podélný řez
apexem stonku
Elodea

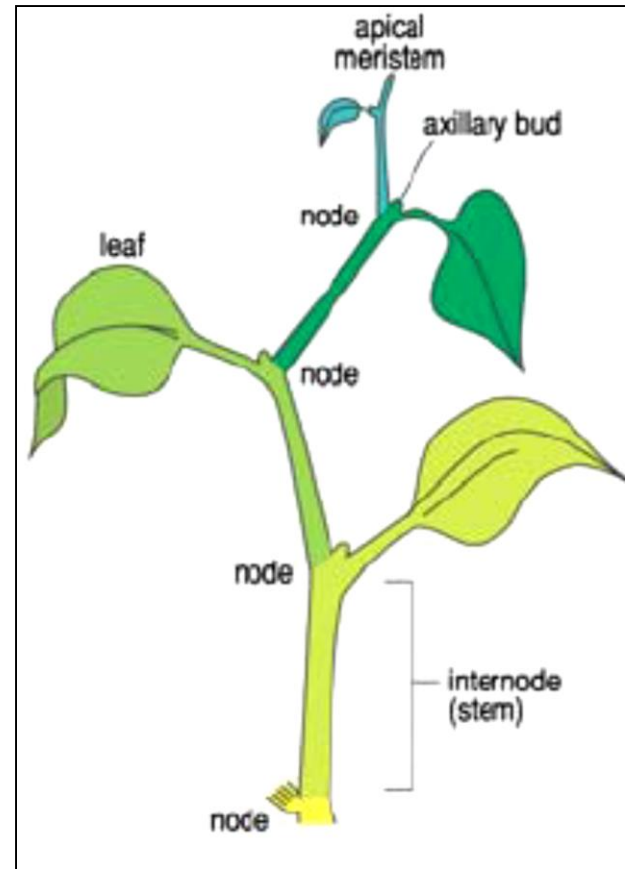
Prýtový apikální meristém („SAM“)

vegetativní

- založený v průběhu embryogeneze
- opakované dělení buněk a jejich diferenciace = produkce modulů vegetativních orgánů = **fytomera** (stonek, list, pupen)

generativní

- přechod k reprodukтивnímu vývoji =
tvorba květů a květenství
- může být reversibilní
- kontrola (vnitřní i vnější faktory)

jednotlivé **fytomery**
jsou vyznačené
odlišnými barvami

Velikost prýtového apikálního meristému

- většinou malá: 50-150 μm v průměru
- cykasy nebo květenství slunečnice: 2-3 mm

rostlina	průměr vegetativní SAM / μm /
<i>Arabidopsis thaliana</i>	50
<i>Helianthus annuus</i>	70
<i>Silene coeli-rosa</i>	100
<i>Chrysanthemum segetum</i>	1400

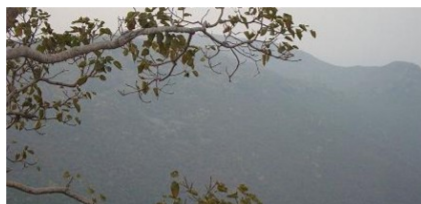

Fylotaxe

- je způsob uspořádání listů, šupin nebo listenů s květy na stonku
- studium fylotaxe odpovídá na otázky:
  - co dělá prýtový apikální meristém
  - jak to dělá

http://www.scienceworld.cz/neziva-priroda/jak-se-slunecnice-otaci-za-svym-bohem-1272/

Jak se slunečnice otáčí za svým bohem

Biologie | 21.11.2014

Skutečně skvostnou ukázkou fylofaxe založené na Fibonacciho číslech představují kůry ananasů. Každý šestúhelníkový dílek na povrchu ananasu je součástí tří různých spirál. Počty spirál jsou všechny Fibonacciho čísla.

Sdílet: Facebook, Twitter, Google+, Email, To se mi líbí 0

pravidelně pátéční „přetřetí“ staršího článku

Listy na stonku rostliny nebo větvičky na větví mají sklon růst tak, aby je to co nejvýhodněji vystavovalo působení slunce, deště a vzduchu. Vertikální stonk při svém růstu vytváří listy ve zcela pravidelném rozmístění. Listy však nerostou přímo jeden nad druhým, protože to by bránilo spodním listům získat potřebnou vláhu a sluneční svit. Přechod od jednoho listu k dalšímu (nebo od jedné větvičky k další) má charakter šroubovitého výstupu kolem stonku. Podobné uspořádání opakujících se částí nalezneme u šupin borovicové šišky nebo u semen slunečnice.

Tento jev se nazývá fylofaxe (z řeckého „uspořádání listů“), což je termín, který zavedl v roce 1754 švýcarský přírodovědec Charles Bonnet (1720–1793). Listy lípy se například většinou vyskytují na dvou protilehlých stranách, to odpovídá jednomu listu na polovinu otčky kolem větvičky a označuje se jako 1/2 fylofaktického poměru. U jiných rostlin, například lísky, ostružiny a buku, následuje jeden list za dalším po třetině otčky (1/3 fylofaktického poměru). Jabloně, poběžní žně duby (Quercus agrifolia) a meruňka mají listy po každých 2/5 jedné otčky spirály, zatímco hrušně a smuteční vrby je mají každé 3/8 obrátu.

Skutečnost, že se listy rostlin řídí určitým schématem, jako první zpozoroval již ve starověku Theofrastos (asi 372 př. n. l. – asi 287 př. n. l.) ve spise De causis plantarum (O rostlinách). Theofrastos o rostlinách píše: „Ty, co mají listy ploché, je mají v pravidelných řadách.“ K podobnému poznatku dospěl Plinius starší (23–79 n. l.) ve svém momentálním díle Naturalis historia (Přírodověda), kde mluví o „pravidelných rozestupech“ mezi listy „uspořádanými otáčivě kolem větví“. Výzkum fylofaxe za tato raná kvalitativní pozorování přišel daleko nepokročil až do 15. století, kdy Leonardo da Vinci (1452–1519) připojil k popisu uspořádání listů kvantitativní prvek tím, že rozpoznal jejich seřazení podle spirály v cyklech po pěti (odpovídajících úhlu 2/5 otčky). První, kdo (intuitivně) objevil vztah mezi fylofaxí a Fibonacciho čísly, byl astronom Johannes Kepler. Kepler napsal: „Schopnost množení podle mého názoru dostala formu podobnou této samovolně se rozvíjející řadě [tj. rekurzivní vlastnosti Fibonacciho posloupnosti], proto se v květině vyjevuje pětúhelník, autentický příznak této schopnosti.“

Zásadní výzkum fylofaxe zahájil Charles Bonnet. Ve své knize Recherches sur l'Usage des Feuilles dans les Plantes (Výzkum využívání listů u rostlin) podává Bonnet přehledný popis dvoupětúhelníkové fylofaxe. Bonnet ve spolupráci s matematikem G. L. Calandrinim asi také objevil, že u některých rostlin, například u šupin jedlových šišek nebo ananasu, se objevují série druhotných spirál (takzvané parastichy).

Historie skutečné matematické fylofaxe (oproti čistě popisným přístupům) začíná v 19. století prací botanika Karla Fnedricha Schimpera (nublikovanými v roce 1830). Jeho dítěte Alexandra Brauna (1835). Krystalograf

anketa | poslední komentáře | nejčtenější | Sociální síle

Vlastním a používám

- chytré hodinky
- dron
- 3d tiskárnu
- nic z uvedeného

[Zobrazit výsledky](#)

Videa

Iontové kapaliny: víc než jen rozpouštědla
Výzkum se zaměřil na studium a ...
[více](#)

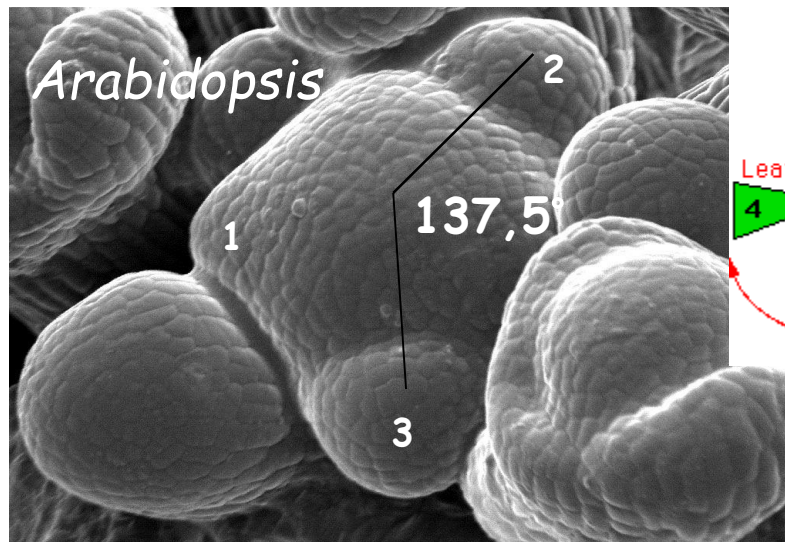
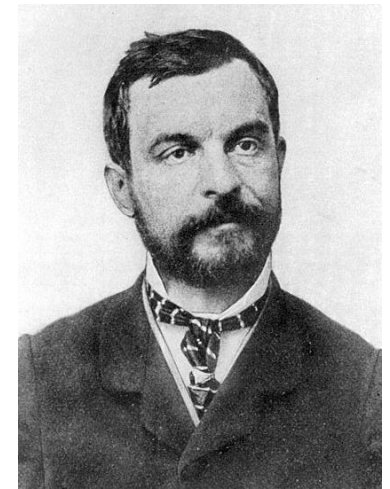
Cena TA ČR 2015 – Monokrystaly
Jak zavádět výrobu nových materiálů na ...
[více](#)

Kouzla chytrých sojek s arašídý
Piotr Jablonski a Sangim Lee publikovali ...
[více](#)

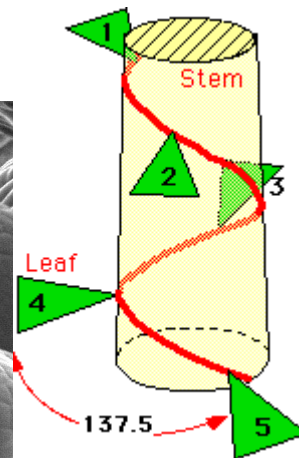
ScienceWorld
2 512 To se mi líbí

Hofmeisterovo pravidlo

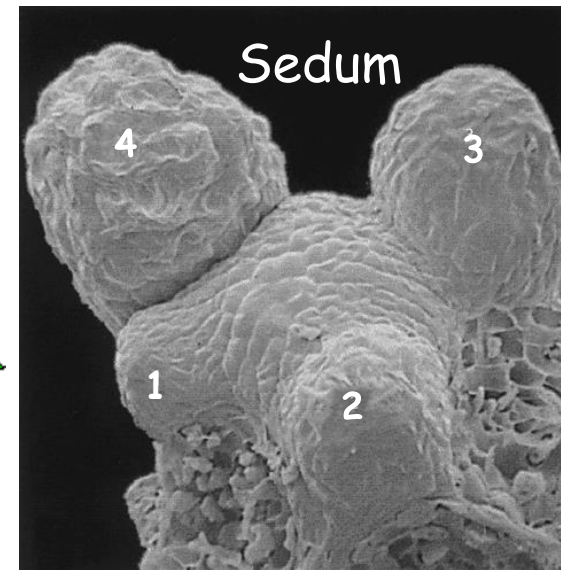
- 1868 Wilhelm Hofmeister (německý botanik): nové listy se na meristému zakládají na místě, které je nejvíce vzdáleno od předcházejícího listu

fylofaxe v meristému květenství

existují ale i výjimky

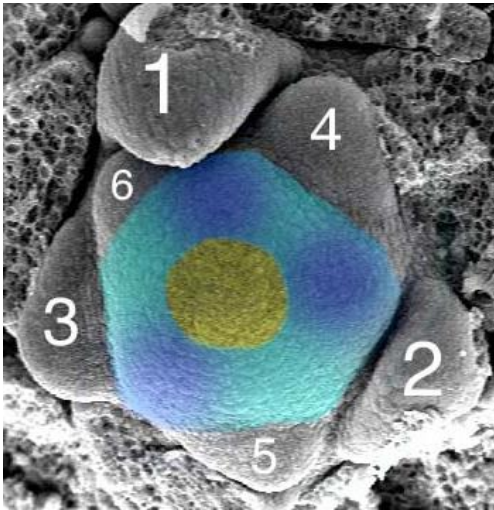
úhel mezi listy 99,5°

Popis fylotaxe

= spojování sousedních listů

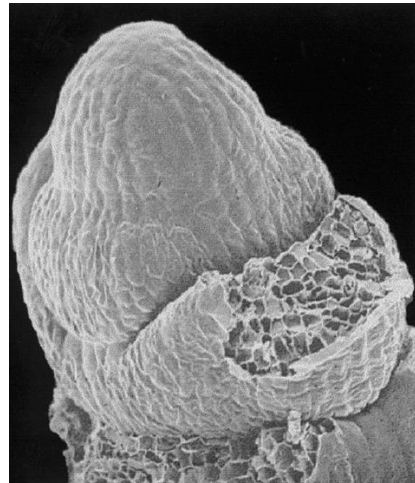
- křivka spojující sousední listy = **parastich (helix)**
- přímá linie = **orthostich**

chirální systém = šroubovice
nemá střed nebo rovinu souměrnosti

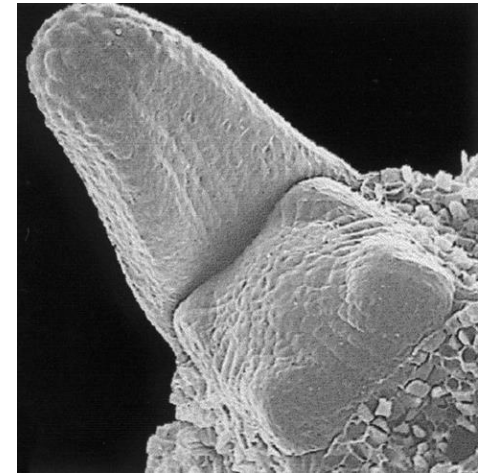

spirální fylotaxe =
v každém nodu 1 list

achirální systémy

křížmostojné listy
průměr meristému 150um

přeslenité listy
průměr meristému 80um

LEAF ARRANGEMENT (PHYLLOTAXY)

alternate

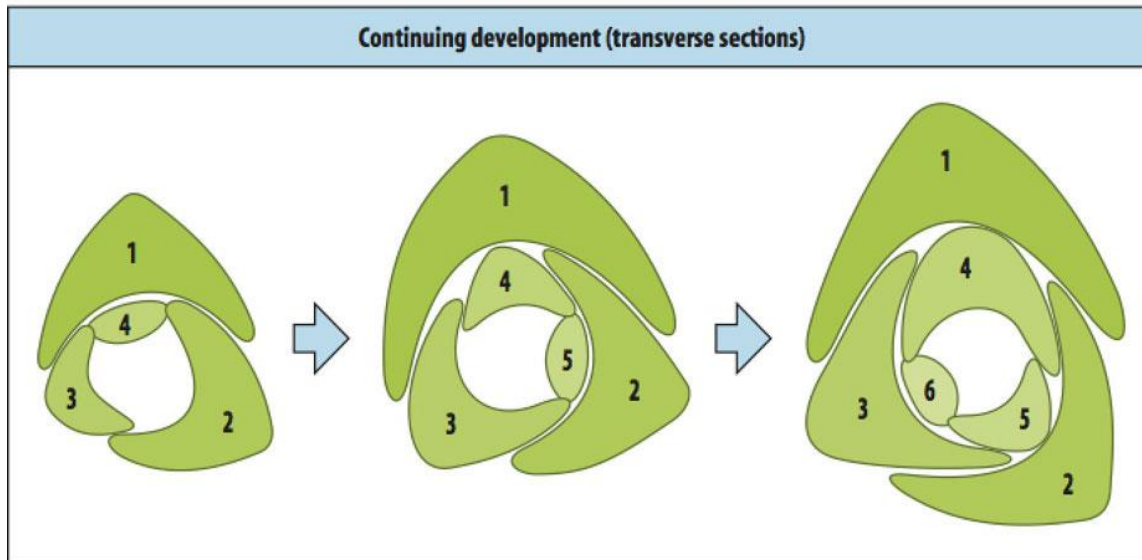
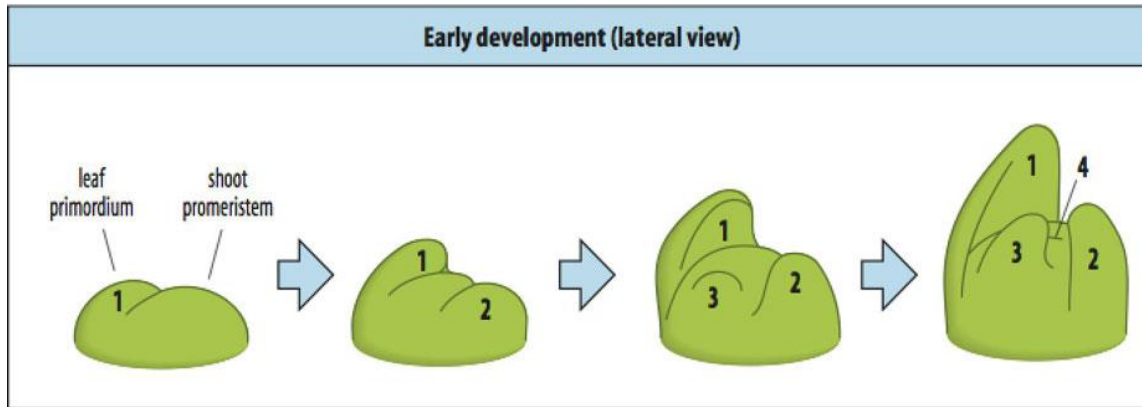
opposite

spiral

whorled

http://www.mun.ca/biology/desmid/brian/BIOL3530/DB_06/fig6_18.jpg

Leonardo Pisano, Fibonacci

narozený v Pise 1170

odvodil číselnou řadu

1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55...

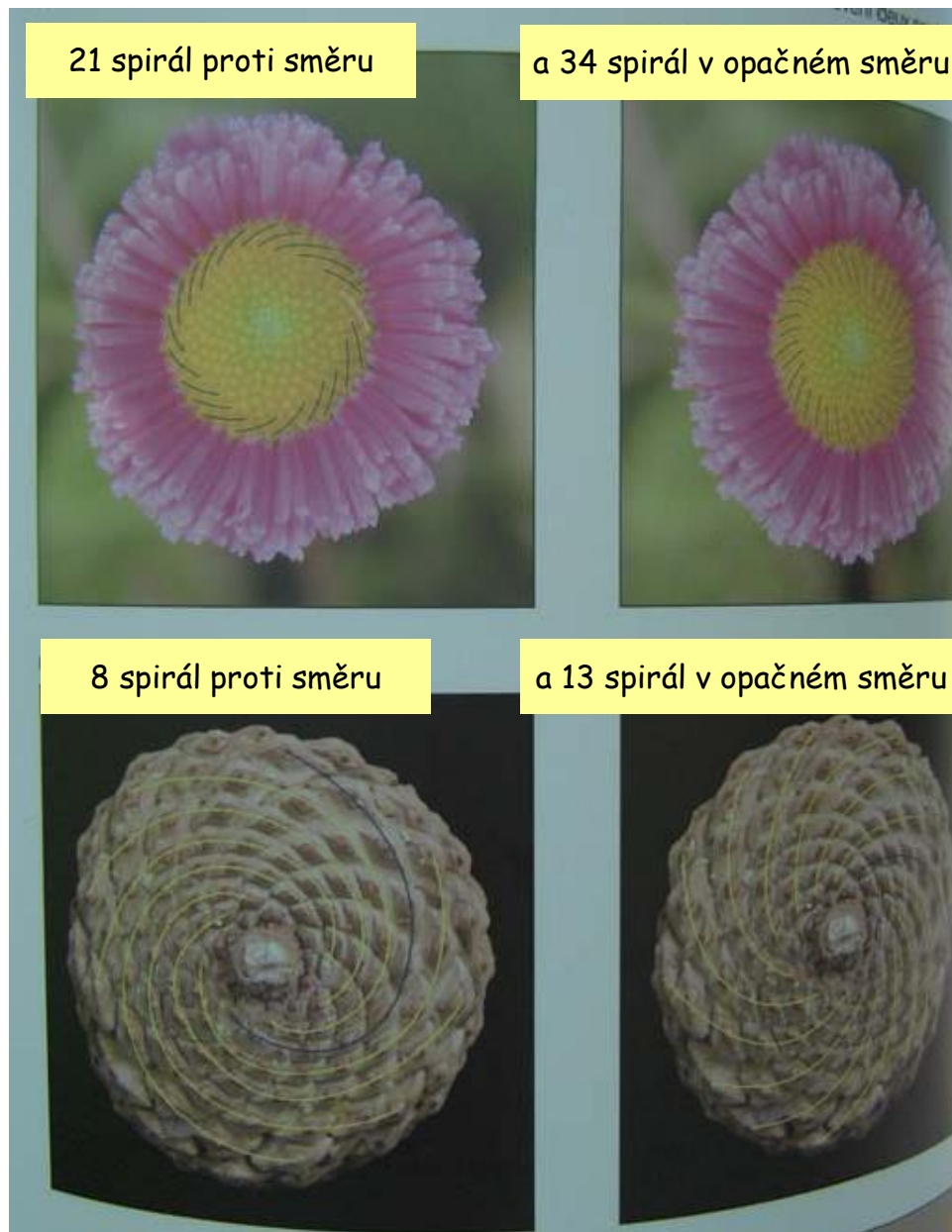
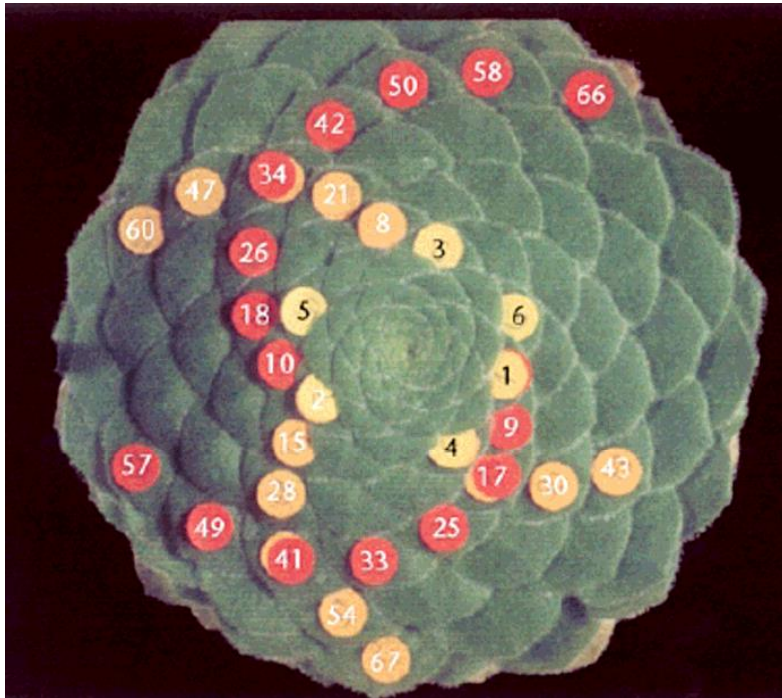

Foto: Rutishauser 2009 - výstava v botanické zahradě v Ženevě

Pozice orgánů = fylotaxe

Aeonium tabuliforme

Fibonacciho systém:

8 levotočivých parastichů = 2 značené červeně

a 13 pravotočivých parastichů = 3 značeny oranžově

žlutě = úhel sousedních listů ($137,5^\circ$)

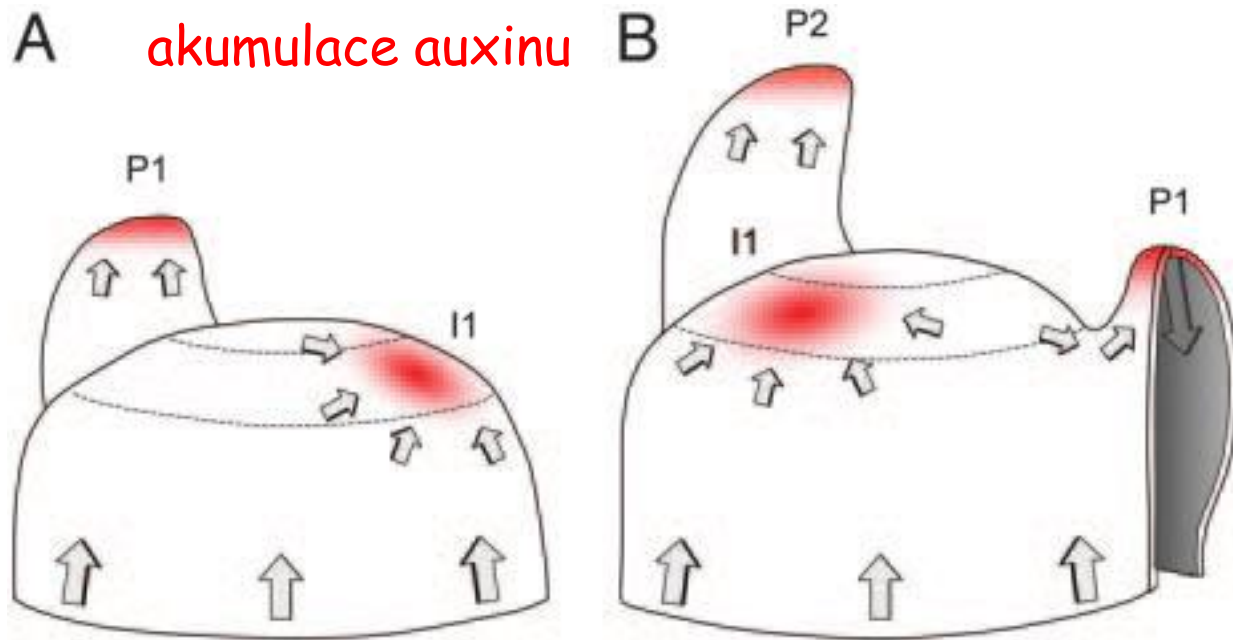
Pinus sp.

všechna spirální
uspořádání jeví chiralitu
8 parastichů

Rutishauser et Peisl 2001

Model regulace fylotaxe polárním tokem auxinu

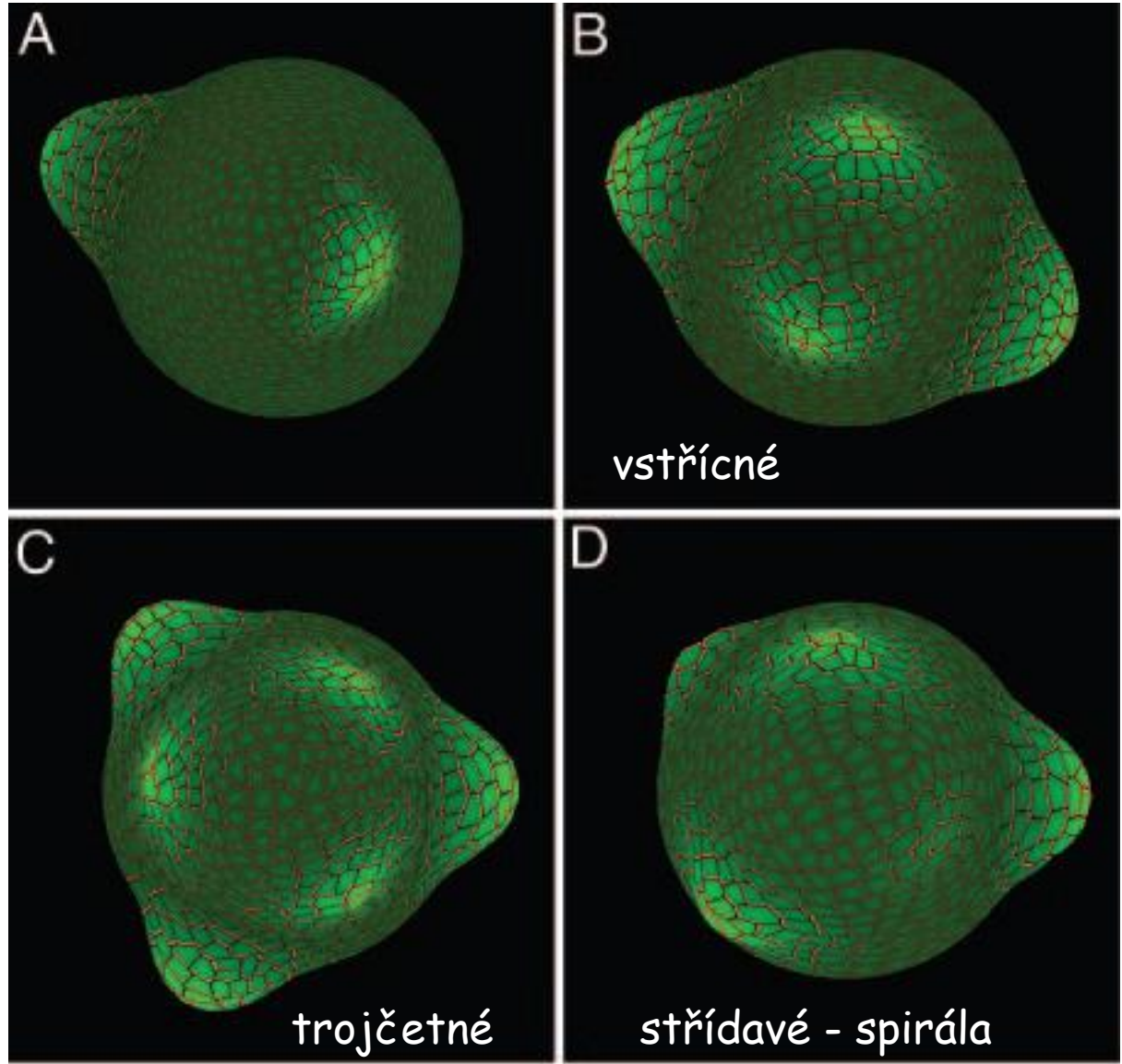

I1 - iniciace orgánu
P1, P2 - primordia

bazipetální polarizace PIN1
a vznik nové zóny iniciace

Simulovaný model SAM

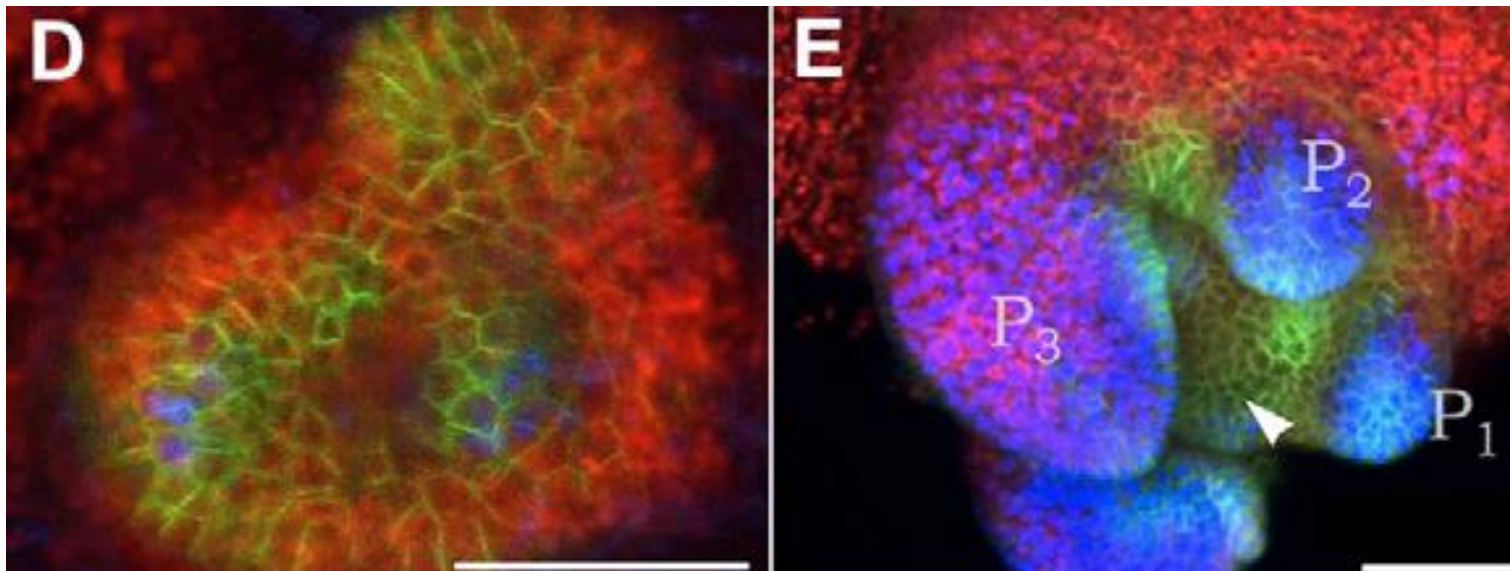
auxinová
maxima =
světle zelená

Smith *et al.* 2006

Vizualizace regulace vývoje meristému a význam auxinu pro organogenezi

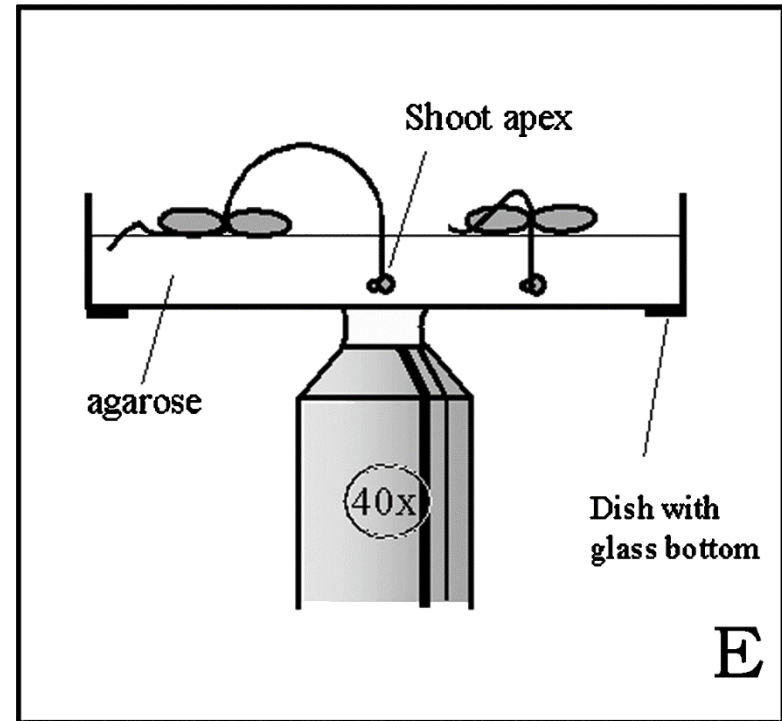
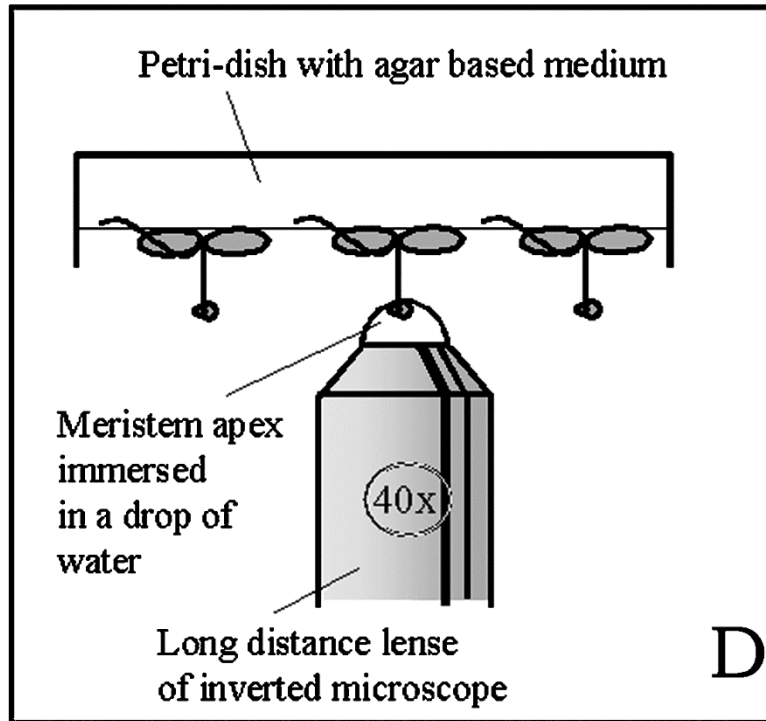
pDR5rev::3XVENUS-N7

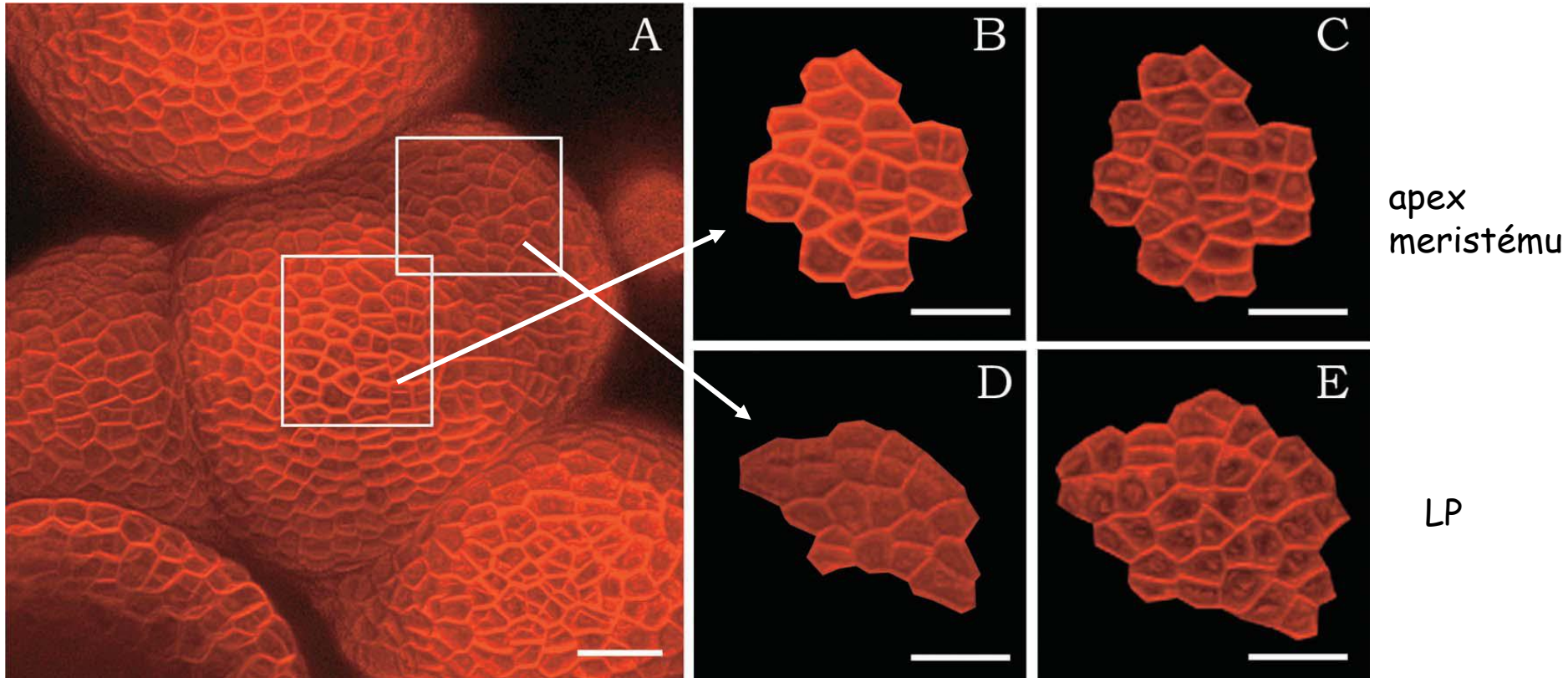
aktivace produkce modrého zbarvení
v místě výskytu auxinu

Gordon et al. 2007
Development

Metoda pro pozorování živých meristémů

Rozdílná rychlost dělení a růstu buněk

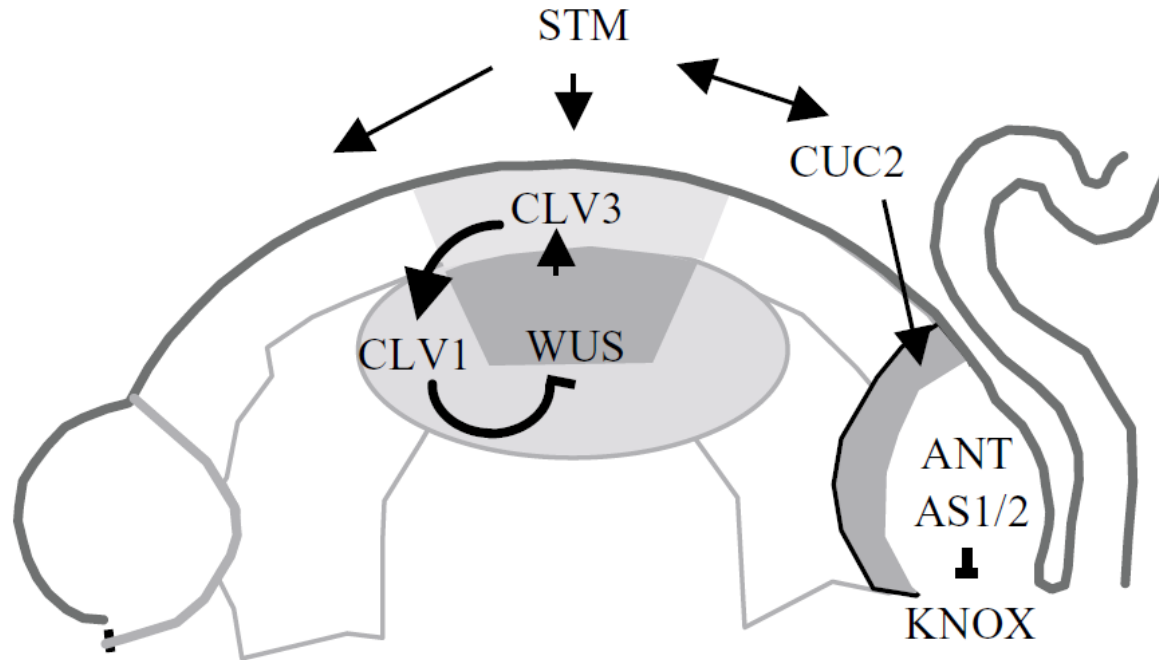

Grandjean *et al.* 2004

barveno FM-64

po 31 hodinách

Regulace SAM u *Arabidopsis*

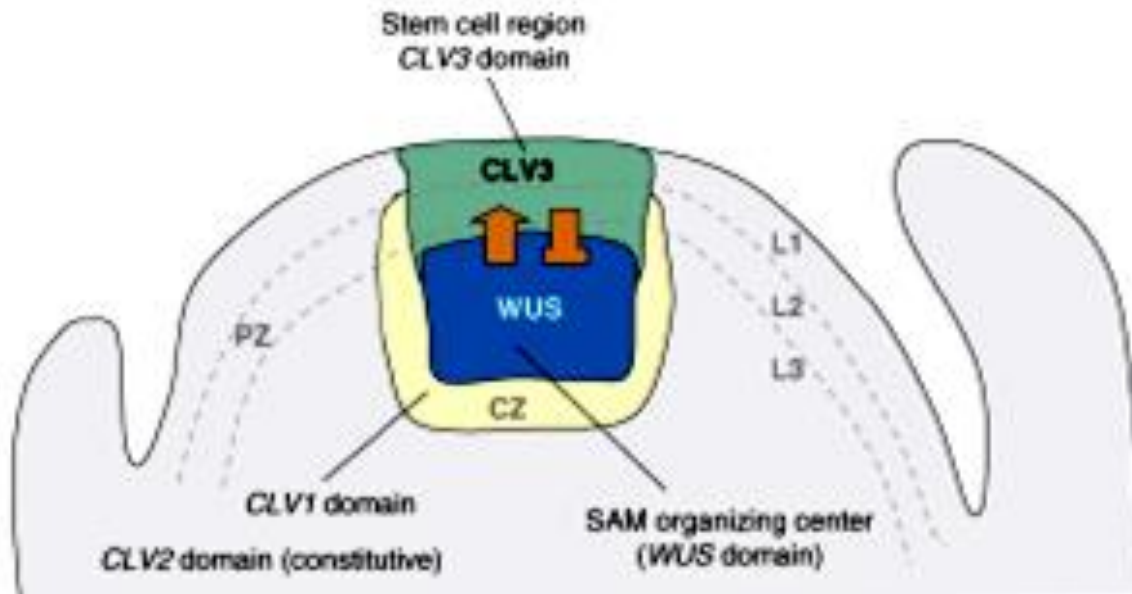
gen *WUSCHEL* se exprimuje ve spodní části CZ (určuje pluripotenci kmenových buněk) a indukuje expresi *CLAVATA3* - ten kóduje produkci ligandu *CLV1*, který pak kontroluje expresi *WUS* a tak omezuje vznik nadměrného počtu kmenových buněk a řídí jejich přechod do organogenních zón =

gen *WUS* je negativně regulován proteinem *CLAVATA*

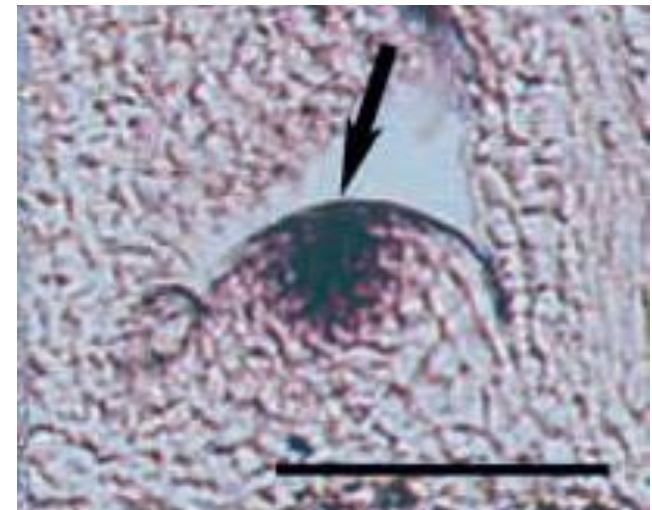
SHOOTMERISTEMLESS (*STM*) je exprimován v celém SAM kromě PZ, kde se mohou tvořit primordia.

AINTEGUMENTA (*ANT*) je exprimován v laterálním primordiu.

Regulace prýtového apikálního meristému

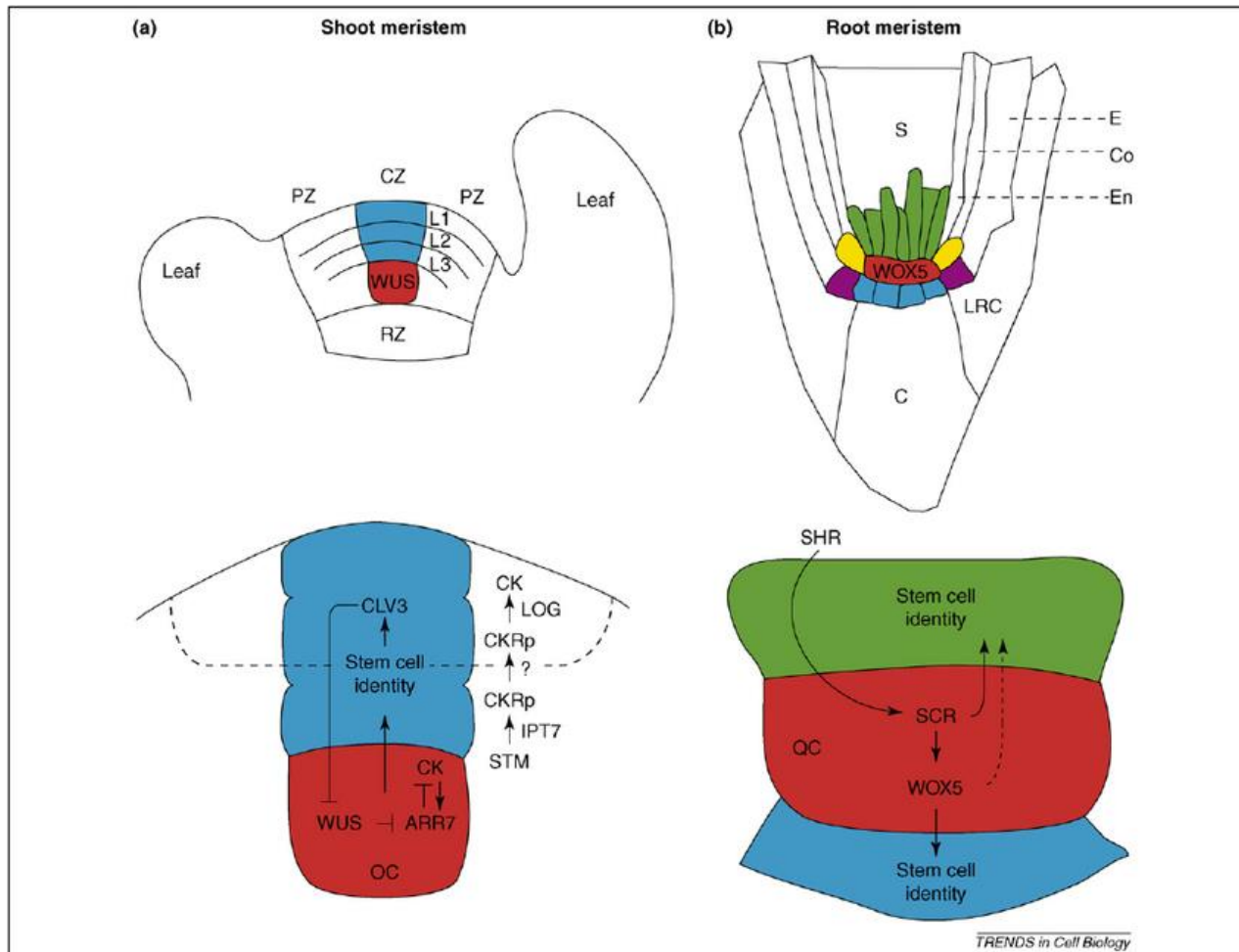
Fiers *et al.* *Current Opinion in Plant Biology* 2007

in situ hybridizace:
endogenní exprese CLV3

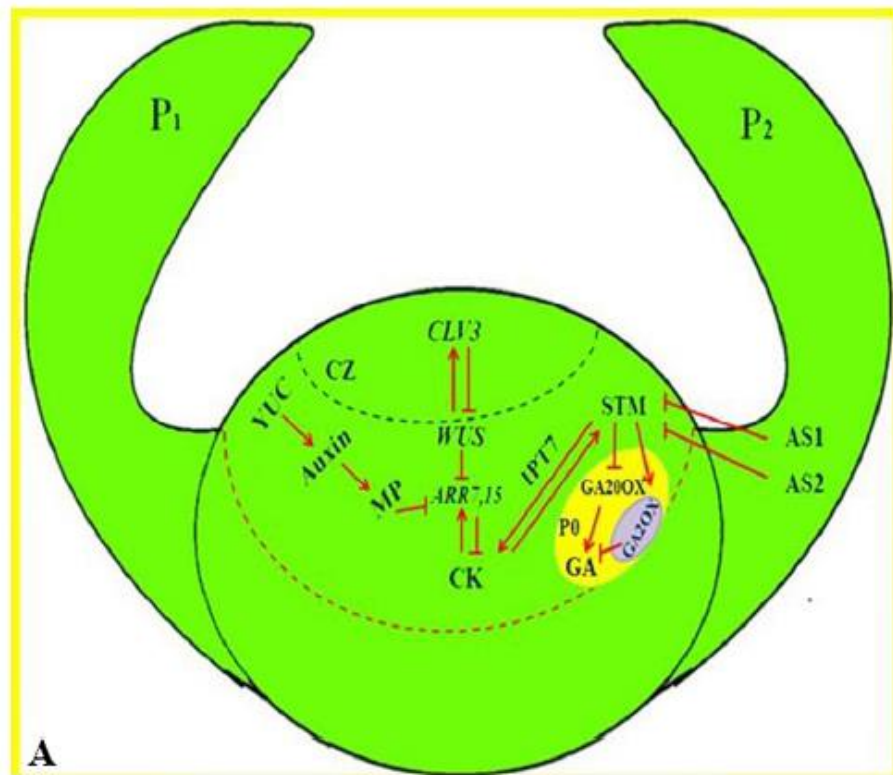
Lenhardt *et Laux* 2003

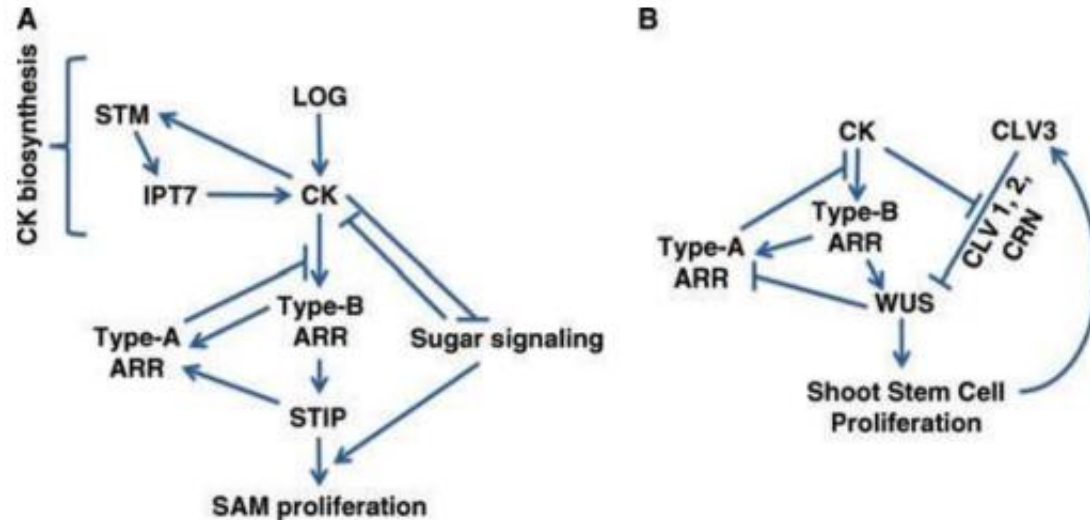
Niky kmenových buněk stonku a kořene

Interakce fytohormonů při regulaci SAM

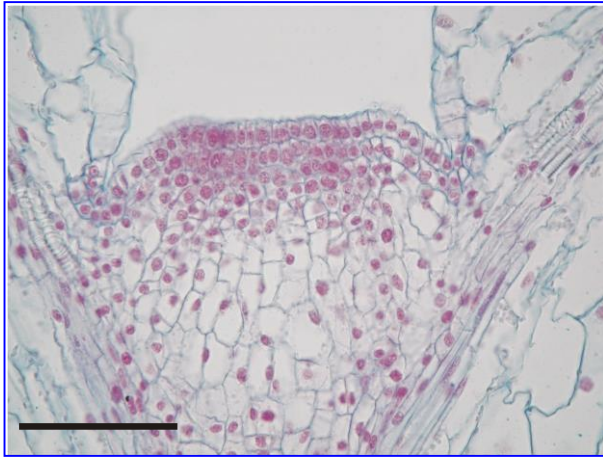

Figure 2. Cytokinins regulate shoot apical meristem (SAM) proliferation via different pathways.

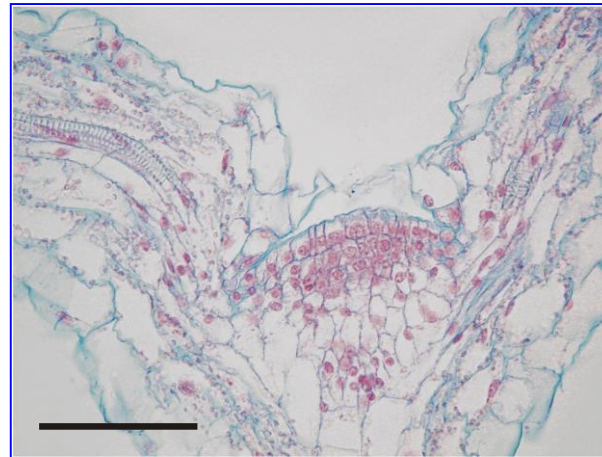
(A) Both cytokinin (CK) biosynthesis and signaling are involved in the establishment and maintenance of meristematic identity of the SAM. The *KNOX1* homeobox genes positively regulate *IPT7*, thus establishing high CK concentration in the SAM. The positive feedback loop between CK and the *KNOX1* genes reinforces this signaling in the meristem but not in the lateral organs. LOG creates active CK at the tip of the SAM. *STIP* acts downstream of CK signaling in parallel to the type-B ARR to positively regulate tissue proliferation in the SAM. CK and sugar signaling are mutually antagonistic, and the latter also positively regulates SAM proliferation through genes downstream of *STIP*.

(B) Cytokinin signaling promotes stem cell proliferation in the SAM. CK signaling positively regulates *WUS* via CLV-dependent and independent pathways. *WUS* represses several type-A ARRs, therefore, strengthens CK signaling in the SAM and promotes proliferation of the stem cell cluster, in part by downregulating the activities of the *CLV* gene. Note that most of the arrows represent genetic relationship and do not indicate direct interactions.

SAM tabáku - vliv cytokininů

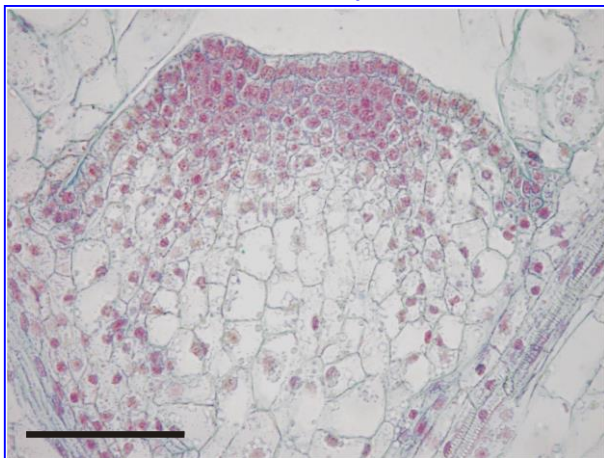

linie 660 s aktivovaným
pOp::*ipt*

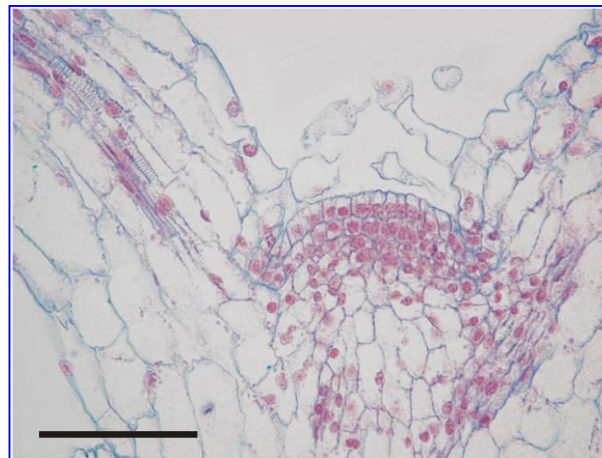

kontrola: aktivátor
35S::*LhG4*

7 DC

zvýšená hladina CK

normální hladina CK

15 DC

úsečka = 100 μm

Vliv cytokininů na vývoj SAM Arabidopsis

po 7 DC

a) netransformovaná kontrola
WT Columbia 0

b) linie 4G3 x14/1-C
s aktivovanou expresí *ipt*
zvýšení obsahu cytokininů

c) aktivátor 35S::LhG4
14/1-C

d) neaktivovaný pOp::*ipt*
reportérová rostlina 4G3

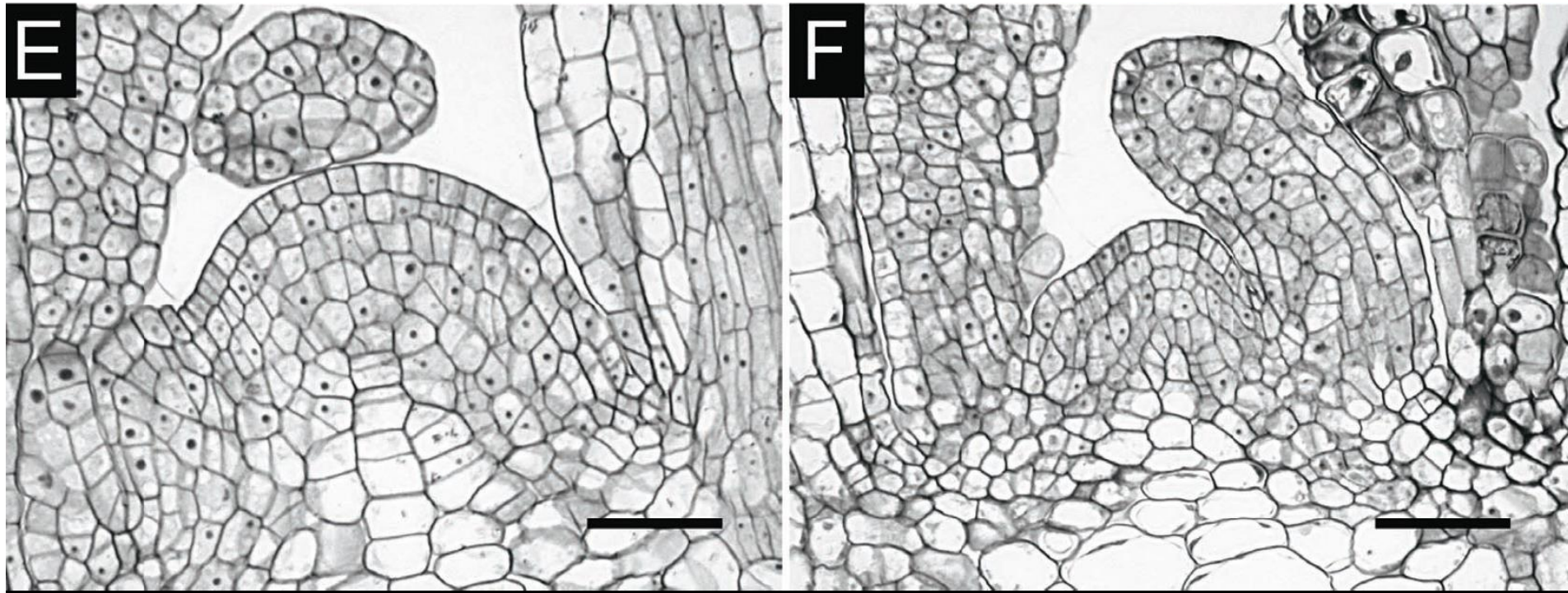
úsečka = 50 μ m

Vliv cytokininů na vývoj SAM *Arabidopsis*

normální hladina CK
kontrola

snížená hladina CK

35S:*AtCKX1*

Werner et al. 2003

úsečka = 25 μm

snížení obsahu cytokininů
na 30 - 40% kontroly)

Diferenciace dceřiných buněk meristémů
na trvalá pletiva

3 primární pletiva

produkty dělení buněk **apikálních meristémů** diferencují na 3 typy primárních pletiv, která dalším buněčným dělením a diferenciací tvoří vlastní rostlinné orgány

L1 → protoderm → epidermis

L2 → primární kůra, mezofyl listů, nucelus vajíčka

L3 → prokambium → vodivá pletiva

Protoderm a krycí pletiva

protoderm dozrává v **epidermis** = zploštěná vrstva pokrývající všechny rostlinné orgány

některé epidermální buňky se specializují:

svěrací buňky průduchů (guard cells) (vždy v párech) - výměna plynů

kořenové vlásky (root hairs) emergence ze specializovaných epidermálních buněk (trichoblastů) - zóna v blízkosti kořenové špičky - zvětšení absorpční plochy kořene

trichomy na prýtech

- epidermis listů produkuje vosk **kutin** - **kutikula**
- epidermis stonků a kořenů vytváří při sekundárním tloušťnutí **suberin**

Základní meristém diferencuje ve tři typy pletiva

klasifikace podle způsobu sekundárního tloustnutí buněčné stěny

parenchym - buňky většinou sférické nebo mírně nepravidelného tvaru (prozenchym, s tenkými stěnami a velkými intercelulárami)

výplňové, asimilační, zásobní i ránové pletivo

kolenchym - nerovnoměrně ztloustlé buněčné stěny - pevný, ale pružný = podpůrné pletivo neomezující růst, lignin chybí.

sklerenchym - schopnost vytvářet masivní sekundární buněčnou stěnu obsahující lignin, dospělé buňky jsou mrtvé

vytváří buď dřevní elementy (tracheidy a tracheje), pevná podpůrná vlákna (fibers), kamenné buňky (sklereidy - běžné v osemeni)

Prokambium - základ vodivých pletiv

produkuje:

- primární xylém (protoxylém, metaxylém)
- primární floém

- **kambium** (sekundární meristém důležitý pro sekundární růst)

produkuje:

- sekundární xylém (deuteroxylém)
- sekundární floém

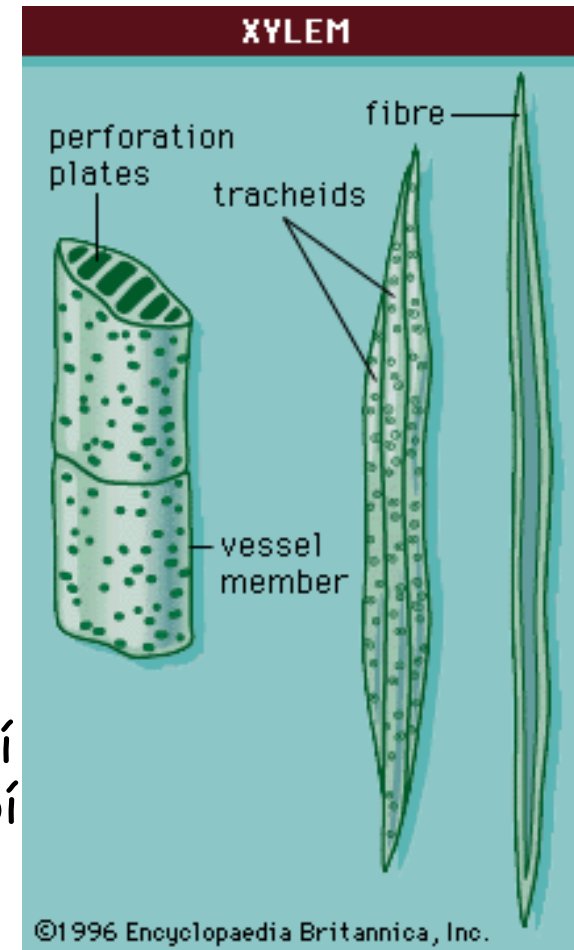
Primární xylém

v době zralosti mrtvé **tracheidy** a **cévní elementy** tvoří dutý, kontinuální systém vedoucí vodu z kořenů k listům

všechny cévnaté rostliny vytvářejí **tracheidy**, dlouhé, štíhlé buňky se zkosenými konci ztenčeniny (tečky) po stranách a na konci buněk umožňují proudění vody z buňky do buňky

cévní elementy vytvářejí **pouze rostliny krytosemenné**

kratší a širší buňky se spojují svými konci a tvoří trubice, přepážky mezi buňkami většinou chybí tečky umožňují laterální pohyb vody

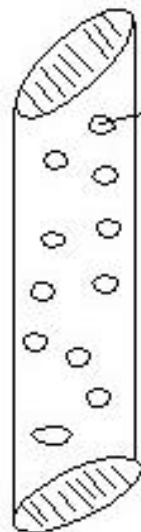
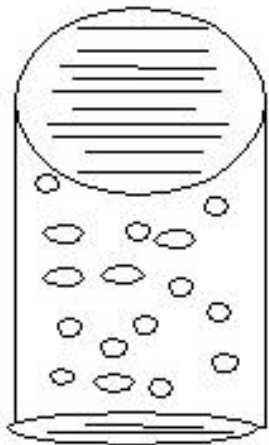
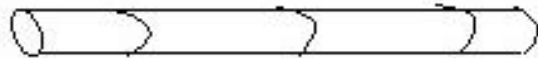

cévní elementy

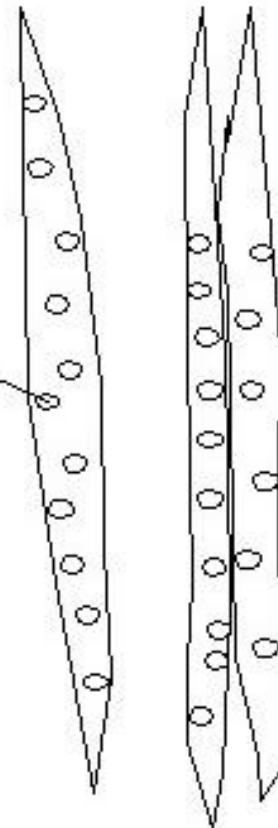
tracheidy

Složky xylému

v.e. joined end to end

pits

VESSELS - vessel elements

TRACHEIDS

+ fibers, parenchyma, and ray cells

Primární floém

živé pletivo - aktivní transport a hromadný tok cukrů a jiných živin

složitě pletivo s dvěma hlavními komponentami:

- **sítkové elementy** - vlastní vodivá funkce
- **doprovodné buňky** - zajišťují energii a metabolické potřeby pro sítkové buňky, mají tedy svůj podíl na vedení živin

